

Vatan tuyg'usi

O'qituvchi: I. Batoshev

«**Vatanimiz poytaxti**» mavzusini o'rganishda ayrim kamchiliklarni bartaraf qilish uchun quyidagi tavsiyani beramiz. Vatanimiz, uning go'zal va obod qiyofasi, ulkan salohiyati haqida so'z bo'lganda, avvalo azim poytaxtimiz Toshkent shahri ko'z oldimizga keladi. Chunki, Prezidentimiz Islom Karimov aytganidek, biz Toshkent timsolida O'zbekistonni, O'zbekiston timsolida esa Toshkentni sevamiz, qadrlaymiz. Toshkent - nafaqat mamlakatimiz, balki O'rta Osiyo mintaqasining eng yirik ma'muriy, iqtisodiy va madaniy markazi. U Vatanimizning shimoli-sharqiy qismida, Tyanshan tog' tizmalarining g'arbiy etagida, Chirchiq vodiysida joylashgan. Shahar 335 kvadrat kilometrga yaqin maydonni egallagan bo'lib, bu yerda qariyb ikki yarim million aholi istiqomat qiladi. Shahar 11 ta tumanga — Bektemir, Mirzo Ulug'bek, Mirobod, Olmazor, Sergeli, Uchtepa, Chilonzor, Shayxontohur, Yunusobod, Yakkasaroy, Yashnobod tumanlariga bo'lingan. Qadimda shahar Choch, Shosh, Binkat degan nomlar bilan atalgan. Shahar hududida Shoshtepa, Mingo'rik, Chilonzor Oqtepasi, Yunusobod Oqtepasi singari ko'hna shahar qoldiqlari saqlanib qolgan. Toshkent 1930-yildan buyon O'zbekiston poytaxti hisoblanadi.

Qadimda Toshkent shahrining 12 ta darvozasi bo'lgan. Bular -Labzak, Taxtapul, Qorasaroy, Sag'bon, Chig'atoy, Ko'kcha, Samarqand, Kamolon, Beshyog'och, Qo'ymas, Qo'qon, Qashqar darvozalaridir. O'quvchilarga Sharq darvozasi haqida ma'lumot berganda quyidagilarga e'tibor qaratishimiz kerak Bugungi kunda Toshkentning o'zi ulkan darvoza hisoblanadi. Chunki dunyoning g'arbiy o'lklaridan Sharq mamlakatlariga, Sharqdan esa G'arbga boradigan samolyotlar, avtomobil karvonlari Toshkent orqali o'tadi. Shuning uchun u tom ma'noda Sharq darvozasiga aylanib bormoqda. Toshkentning yana bir muhim xususiyati — bu yerda irrigatsiya tarmoqlari — ariq va kanallarning ko'pligidir. Chirchiq daryosining o'ng sohilidagi magistral kanal — Bo'zsuv Toshkent shahri hududida Anhor, Bo'rijar, Salor, Qorasuv, Kaykovus kabi tarmoqlarga bo'linib, mahalla va mavzesi bo'ylab kichik ariqchalar shaklida tarqalib ketadi. Biron-bir ko'cha yoki guzar yo'qki, undan suv to'la ariqchalar oqib o'tmasa. Toshkentning mayin havosi, go'zal tabiati, qut-baraka yog'iladigan Jusunkor bog'lari, zilol va shifobaxsh suvlari haqida qanday go'zal ta'riflar bitilmagan. Xususan, XVI asrda yashab o'tgan tarixchi alloma Zayniddin Vosifiy Toshkentni ulug'lab, bu diyorni bir bor ko'rgan odam bamisoli jannat bog'larini kezgandek bo'ladi, deb yozganida ayni haqiqatni ifoda etgan edi. Qadimiy Toshkentning ko'cha va mahallalari, guzarlari Temirchi, Miskarlik, Degrezlik (qozon yasovchilar), O'qchi, Egarchi, Taqachi, Mahsido'zlik, Ko'nchilik, Parchabof degan nomlar bilan mashhur bo'lgan. Ayniqsa, kamonchilar yasagan o'q-yoylar «kamoni Shoshiy» degan nom bilan yetti iqlimga tanilgan.

Toshkent azaldan ilm-ma'rifat shahri, buyuk allomalar, aziz-avliyolar yurti bo'lib kelgan. Bu zamindan Qaffol Shoshiy, Shayx Xovandi To'hir, Xo'ja Ahror Valiy, Hofiz Ko'ykiy, Shayx Zayniddin bobo, Ibrohim ota va Qo'yliq ota kabi aziz-avliyolar, «Shoshiy», Ko'kaldosh madrasasi «Toshkandiy» taxalluslari bilan ko'plab olimlar, shoir va mutafakkirlar yetishib chiqqan.

XX asr boshlarida jadid ma'rifatparvarlari sifatida maydonga chiqqan tarixiy harakat ham avvalo Toshkentdan boshlanib, butun yurtimizga keng tarqalgan edi. Bu harakatning Munavvarqori, Abdulla Avloniy, Abdulla Qodiriy kabi atoqli vakillari aynan qadimiy Shosh farzandlaridir.

Istiqlol davrida Toshkent tom ma'noda poytaxt shaharga, jahon miqyosida tan olingan megapolis, ya'ni yirik shaharga aylandi. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan barcha ulkan tarixiy o'zgarishlar Toshkentdan boshlanmoqda.

Vatanimiz mustaqilligining e'lon qilinishi, O'zbekiston Konstitutsiyasi va mamlakatimiz taraqqiyotiga oid ko'plab qonun va qarorlar aynan shu yerda qabul qilingani Toshkentni yangi tariximizning ajralmas qismi bo'lgan, barchamiz faxrlanib, g'ururlanib yashaydigan shaharga aylantirdi.

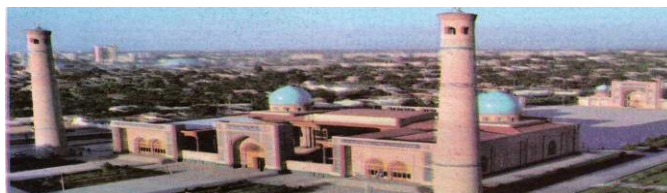
Poytaxtimizda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti devoni, Oliy Majlis Qonunchilik palatasi, Senat, Vazirlar Mahkamasi singari davlatimizning oliy hokimiyat organlari, markaziy vazirlik va idoralar, siyosiy partiyalar, fuqarolik tashkilotlari, xorijiy davlatlarning elchixonalari, nufuzli xalqaro tuzilmalarning vakolatxonalari faoliyat ko'rsatadi.

Toshkent — yoshlar shahri. Bu yerda sizdek o'g'il-qizlarning bilim olishi, zamonaviy kasb-hunarlarni o'rganishi, sport, badiiy ijod bilan shug'ullanishi, madaniy dam olishi uchun barcha qulayliklar mavjud. Ko'plab maktablar, litsey va kollejlari, oliy o'quv yurtlari, stadionlar, teatr va muzeylar, istirohat bog'lari, ilm-fan, madaniyat muassasalari, yoshlar markazlari aynan ana shu maqsadga xizmat qiladi. Mustaqillik yillarida Toshkentning qiyofasi tanib bo'lmas darajada o'zgarib ketdi. Shaharning Mustaqillik maydoni va markaziy qismida, Eski shahar hududida keng ko'lamdagi qurilish-obodonchilik ishlari amalga oshirildi. Toshkentning zamonaviy qiyofasida har qanday odamni ham o'ziga maftun etadigan husunkor bog'-u rog'lar, so'lim xiyobonlar, yam-yashil hududlar alohida o'rin tutadi. Faqat keyingi 10 yilda poytaxtimizda ilgarigi temir-beton va asfalt bilan qoplangan maydonlar o'rnida 3 ming 30 gektardan ziyod ko'kalamzor hududlar barpo etildi.

2009-yili Toshkent shahrining 2200 yilligi nishonlandi va u «Mustaqillik» ordeni bilan mukofotlandi. Toshkent hozirgi paytda O'zbekiston poytaxti degan yuksak maqomga har tomonlama munosib, dunyo ahlining e'tibori va e'tirofiga sazovor bo'lgan, jahondagi eng buyuk shaharlar bilan bo'ylashayotgan, tobora o'sib, rivojlanib borayotgan buyuk shaharga aylangani bilan biz haqli ravishda faxrlanamiz.

Ushbu darslikdagi **“Buyuk qadamjolar”** mavzusini o'rganishda o'quvchilarga quyidagilarni tavsiya etamiz. Bilim va fazilatda benazir insonlarning qadami tekkan yoki ular mangu orom topgan, odamlar aziz va muqaddas deb biladigan joylarni qutlug' qadamjolar deymiz. Har qarich tuprog'i tabarruk bo'lgan yurtimizda bunday maskanlar ko'p. Poytaxtimiz Toshkent shahrining Olmazor tumanida joylashgan Hazrati Imom majmuasi shular jumlasidandir. Hazrati Imom majmuasi Prezidentimiz Islom Karimov tashabbusi va rahbarligida 2007-yili yangidan bunyod etildi.

Agar siz Toshkentning Eski shahar qismiga qarab borsangiz, uzoq-uzoqlardan salobatli va baland qo'sh minoraga ko'zingiz tushadi. Ular ana shu majmua tarkibidagi Hazrati Imom jome masjidining minoralaridir. Quyidagi rasmda ushbu Hazrati Imom jome masjidining ko'rinishi tasvirlangan:

Hazrati Imom

Quruvchilarning aytishicha, masjid minoralarining balandligi 52 metr ekan. Shunisi e'tiborliki, masjidning o'ng tarafidagi minora xorazmlik Ibrohim va Erkin usta boshchiligida 26 kunda, uning chap tomonidagi minora esa samarqandlik Sharif usta rahbarligida 28 kunda qurib bitkazilgan.

Ushbu masjidning shimoli-g'arb tarafida Mo'yi muborak madrasasi joylashgan. Tarixiy kitoblarda yozilishicha, bu madrasa ilk bor XV asrda qurilib, keyinchalik buzilib ketgan, 1856-1857-yillarda qayta tiklangan ekan. 2007-yili madrasa to'liq ta'mirlanib, yangicha qiyofaga ega bo'ldi. Hozirgi kunda bu yerda muqaddas Qur'on kitobining eng qadimiy asl nusxasi saqlanadi. Hazrati Imom majmuasida yana Tilla Shayx jome masjidi, Baroqxon

madrasasi, Qaffol Shoshiy maqbarasi, Namozgoh masjidi kabi tarixiy yodgorliklar bo'lib, ular ham tubdan to'mirlangan.

Toshkent shahridagi buyuk 1999-yil barpo etilgan o'rinli bo'ladi. Xotira may-qurilgan naqshinkor ustunli Ikkinchi jahon urushida yurt-doshimizning ismi yozib qo'yilgan. Bu yerdan qadami arimaydi. Har bir Motamsaro ona haykali zotga ta'zim bajo keltiradi. yurib, o'z vilo-yati uchun to'xtaydi. O'sha mash'um jigarbandlarining ismi topib, ularni eslaydi. ne'mat yo'q ekaniga yana

qa-damjolar haqida gapirganda, Xotira maydonini tilga olish donidagi bir-biriga qaratib ayvonlardagi sahifalarga halok bo'lgan 450 ming nafar sharifi zarhal harflar bilan tun-u kun ziyoratchilarning ziyoratchi avvalo bu yerdagi qoshiga borib, ushbu ulug' Keyin ay-vonlar sahni bo'ylab ajratilgan sahifalar oldida urushda halok bo'lgan sharifini ana shu sahifalardan Dunyoda tinchlikdek buyuk bir bor ishonch hosil qiladi.

Xotira maydonida o'tkaziladigan tadbirlar haqida siz 5-sinfdagi amaliy mashg'ulotdan yaxshi bilasiz.

Har yili 9-may — Xotira va qadrlash kuni mamlakatimiz Prezidenti Islom Karimov bu yerga maxsus tashrif buyurib, Motamsaro ona haykali poyiga gul qo'yadi, fashizmga qarshi urushda halok bo'lgan yurtdoshlarimiz xotirasiga hurmat bajo keltiradi. Shu bilan birga, bu yerga ziyoratga kelgan urush va mehnat faxriylari, yoshlar vakillari bilan uchrashib, samimiy suhbatlashadi.

O'quvchilarga Samarqanddagi eng qadimiy masjidlar haqidagi bo'shliqlarni to'ldirishda quyidagilarga e'tibor berishni tavsiya etamiz

Tarixiy manbalarga ko'ra, Hazrati Xizr masjidi qadimiy Samarqand zaminida qurilgan birinchi masjid ekan. Ko'p yillar davomida qarovsiz qolib ketgani uchun ancha nurab, to'kilib qolgan bu ko'hna va noyob yodgorlik davlatimiz rahbarining topshirig'i bilan tubdan qayta ta'mirlanib, obod etildi. Ish jarayonida mutaxassislar masjidning ba'zi bir eski ustunlarini almashtirishni taklif etdilar. Yurtboshimiz bu masalaga katta qiziqish bilan qarab, ana shu ustunlarni maxsus o'rganib chiqadi. So'ngra ustunlarning naqsh va bezaklari milliy hunarmandchilik an'analарimizga mos emasligiga, ko'proq Tunis yoki Marokash davlatlarida shakllangan uslubni eslatishiga e'tibor qaratib, ularni yangidan ishlash haqida topshiriq beradi. Shu tariqa qo'qonlik ustalar masjidning ustunlarini milliy me'morlik an'analарimiz uslubida ishlab, yangidan joyiga o'rnatdilar. Bu esa ushbu qadimiy majmuaga alohida ko'rk va salobat bag'ishladi.

Mamlakatimizda Termiz shahridagi Hakim Termiziy, Buxoro zaminidagi Abdulxoliq G'ijduvoni va Bahouddin Naqshband, Samarqanddagi Imom Buxoriy, Imom Moturidiy, Marg'ilondagi Burhoniddin Marg'inoniy yodgorlik majmualari kabi ko'plab buyuk qadamjolar bor. Ular yurtirnizning turli shahar va qishloqlaridan, chet ellardan tashrif buyuradigan insonlar uchun qutlug' ziyoratgoh hisoblanadi.

**Burhoniddin Marg'inoniy
xotira yodgorligi**

“Qadimiy Registon” mavzusini o'tishda o'quvchilar bilimidagi bo'shliqlarni to'ldirishda quyidagi ma'lumotlarga e'tiborni qaratsak, maqsadga muvofiq bo'ladi.

Yurtimizda har biri butun bir tarix va madaniyat timsoli bo'lgan qadimiy shaharlar ko'p. Bu shaharlardagi betakror tarixiy obidalar bizning bebaho boyligimizdir. Ularning orasida Registon maydoni alohida o'rin tutadi. *«Registon» so 'zi fors tilidan olingan bo 'lib, "mayda tosh to 'shalgan joy" degan ma 'noni bildiradi.*

Registon qadimda odamlar to'planadigan, hukmdorlarining saroyiga yaqin yerda joylashgan markaziy maydon hisoblangan. Registon maydoni Buxoro shahrida ham mavjud. Qadimda esa Shahrisabz, Nasaf, Toshkent shaharlarida ham shunday maydonlar bo'lgan. Ulardan eng mashhuri va to'liq saqlanib qolgani Samarqand shahridagi Registon majmuasidir. Registon shaharning o'rtasida joylashgani va ko'plab tarixiy voqealar aynan shu maydon bilan bog'liq bo'lgani uchun u Samarqandning yuragi deb ham ataladi. Registon maydonida uchta buyuk obida qad rostlagan. Ulardan eng qadimiysi Mirzo Ulug'bek madrasasidir. U maydonning g'arb tarafida joylashgan bo'lib, yuksak peshtoqi sharq tarafga qaragan. Ulug'bek madrasasi 1417—1420-yillarda Mirzo Ulug'bek tomonidan barpo ettirilgani uchun buyuk ajdodimizning nomi bilan ataladi.

Samarqand. Registon maydoni haqida fikr bildirilganda, quyidagilarga to'xtalib o'tish lozim. Mirzo Ulug'bek Movarounnahr hukmdori bo'lgan zamonlarda bu madrasa o'ziga xos akademiya sifatida shuhrat qozongan. (*«Movarounnahr» — arab tilidan kirib kelgan so'z bo'lib, daryo ortidagi o'lka degan ma'noni, Sirdaryo va Amudaryo oralig'idagi hududni bildiradi*). Musulmon dunyosidagi ulug' allomalar, shoirlar, diniy ulamolar bu madrasaga kelib dars bergan, ilmiy, ijodiy ish bilan shug'ullangan. Mirzo Ulug'bek bilan birga Qozizoda Rumiy, Jamshid Koshiy, Ali Qushchi singari olimlar bu yerda talabalarga tahsil berganlar. Keyinchalik buyuk mutafakkir shoirimiz Alisher Navoiy ham Samarqandga kelib, mazkur madrasada ta'lim olgan.

Mirzo Ulug'bek madrasasi qurilganidan so'ng oradan ikki asrdan ziyod vaqt o'tib, 1619-1636-yillarda Samarqand hokimi Yalangto'sh Bahodirxon dastlab Sherdor madrasasini bunyod ettiradi. Bu obida Registon maydonining sharq tarafiga qurilgan bo'lib, Mirzo Ulug'bek madrasasining qarshisida joylashgan. Madrasa peshtoqiga kiyikni quvlab borayotgan sher tasviri tushirilgani uchun u Sherdor madrasasi deb nom olgan. Maydonning shimol tarafida Yalangto'sh Bahodirxon 1646—1660-yillari yana bir muazzam obida — Tillakori madrasa-masjidini barpo ettiradi. Bu binoning ichki va tashqi bezaklari tilla suvi bilan ishlangani uchun u Tillakori deb nom olgan.

Registon maydoniga qadam qo'ysangiz, bu uchta noyob obida bir-biriga nihoyatda uyg'un ekanini his qilasiz, ularning go'zalligidan hayratga tushasiz.

Mustaqillik yillarida ushbu maydon va uning yon-atrofida katta qurilish va obodonlashtirish ishlari amalga oshirildi. Buning natijasida bu maskan yanada chiroy ochdi.

Registon qadim zamonlardan buyon ommaviy sayllar, ilmiy-ma'rifiy anjumanlar o'tadigan buyuk madaniy markaz bo'lib kelgan. Hozirgi kunda bu an'analar davom etmoqda. Ayniqsa, 1997-yildan buyon Registon maydonida o'tkazib kelinayotgan «Sharq taronalari» xalqaro musiqa festivali butun dunyo musiqa san'ati namoyandalarining nufuzli anjumaniga aylanib bormoqda.

Samarqand shahrida Registondan tashqari Shohizinda yodgorlik majmuasi, Amir Temur maqbarasi, Imom Moturidiy majmuasi, Afrosiyob tepaligi kabi ko'plab tarixiy maskanlar mavjud.

“Biz - O'zbekiston fuqarosimiz” mavzusini o'tishda o'quvchilarga quyidagi ma'lumotlarni ularni ongiga singdirishni tavsiya etamiz.

E'tibor berganmisiz, ota-onangiz yoki qarindoshlaringiz chet davlatga bormoqchi bo'lsa, o'zi bilan albatta pasportini oladi. Chunki pasport insonning fuqaroligini tasdiqlaydigan hujjatdir. Odamning fuqaroligi esa qaysi davlat yoki xalqqa mansubligini, uning o'sha davlat himoyasida ekanini, o'z yurtiga munosib bo'lish majburiyatini bildiradi. Shuning uchun o'z davlatining fuqarosi bo'lish kishiga katta g'urur va iftixor baxsh etadi. *«Fuqaro» so'zi grajdanlik ma'nosini anglatadi. Grajdanin lotincha so'z bo'lib, huquqiy jihatdan biror-bir davlatga mansublikni bildiradi.*

Qadimda fuqaro so'zi o'rnida *tabaa*, *raiyyat* kabi so'zlar ham ishlatilgan. Otabobolarimiz o'zlari haqida gap ketganida, kamtarlik bilan «faqir-u haqir», «faqiringizni afv etgaysiz», «faqirlik-da, bilmay qolibmiz» kabi iboralarni ishlatganlar. Bu iboralarda o'zini boshqalar oldida burchdor deb bilish ma'nosi ham bor.

Biz - O'zbekiston davlatiga mansubmiz va buni e'tirof etar ekanmiz, har safar qalbimiz quvonchga to'ladi. Chunki, avvalgi suhbatlarimizda aytilganidek, O'zbekiston dunyoda qiyosi yo'q go'zal va betakror mamlakatdir. Bunday Vatanda tug'ilish, uning bebaho ne'matlaridan bahramand bo'lish hammaga ham nasib qilavermaydigan ulkan saodatdir. O'zbekiston fuqaroligining huquq va burchlari mamlakatimiz Konstitutsiyasida, Fuqarolik kodeksi va boshqa qonun hujjatlarida belgilab berilgan.

Fuqarolik hissi Vatanimiz farzandlarini birlashtiradi, ahil va inoq qiladi. Bunday hamjihatlikning ahamiyatini Prezidentimiz Islom Karimov alohida ta'kidlaydi:

«Yurtimizda yashayotgan har qaysi inson o'zini eng avvalo O'zbekiston fuqarosi deb, shundan keyingina muayyan bir hudud vakili, aytaylik, xorazmlik, samarqandlik yoki Farg'ona vodiysi farzandi deb his qilishi lozim. Tabiiyki, bu holat har birimiz mansub bo'lgan «mo'jaz vatan»ning, tug'ilib o'sgan shahar yoki qishloqning qadri va ahamiyatini aslo kamaytirmaydi. Biroq shuni esda tutish kerakki, haddan tashqari bo'rttirib yuborilgan mahalliy vatanparvarlik millatning, xalqning jipslashuviga xalaqit beradi.

Biz Vatan tuyg'usini mana shunday yaxlit holda, ya'ni dunyoda yagona o'zbek millati bor, xorazmlik, farg'onalik, surxondaryolik o'rtasida hech qanday milliy farq yo'q, ularning barchasi o'zbek xalqining farzandi deb anglashimiz, yosh avlodimizni aynan shu ruhda tarbiyalashimiz zarur».

O'zining fuqarolik burchini chuqur his qilgan odam mamlakat qonunlariga qat'iy amal qiladi, qonunlarning har bandida xalqning irodasini ko'radi. Shu bois haqiqiy fuqarolik hissi bilan yashagan odam o'z xalqi va Vataniga nisbatan qilingan nohaqlikka aslo chidab turolmaydi.

Fuqaro so'zi Vatanning chin farzandi, fidoyi inson ma'nolarini ham anglatadi. Insoniyat tarixida o'z fuqarolik burchini hayotining ma'no-mazmuni deb bilgan, ona Vataniga munosib bo'lish yo'lida qahramonlik ko'rsatgan zotlar ko'p bo'lgan.

Siz jasur fransuz qizi Janna d'Ark haqidagi kitoblarni o'qigan, filmlarni ko'rgan bo'lishingiz mumkin. Uni orleanlik qiz deb ham ataydilar. U yosh bo'lishiga qaramasdan, Orlean shahrini inglizlardan ozod qilishga, taxtdan chetlashtirilgan fransuz qirolini o'z o'rniga tiklashga qaror qiladi. Uning qalbida jo'sh urgan fuqarolik hissi, vatanparvarlik tuyg'usi shunga da'vat etadi. U akalari bilan birga yurtga sodiq insonlarga bosh bo'lib, dushmanga qarshi mardona jang qiladi va Orlean shahrini ozod etadi. Bu jasoratli qizning xalq ichida obro'-e'tibori ortib borayotganidan sarosimaga tushgan yov lashkarboshilari va mutaassib din peshvolari uni jodugarlikda ayblab, cherkov nomidan sud qilib, o'tda yondirishadi. Janna d'Arkning buyuk jasorati siz yaxshi biladigan To'maris momomizning qahramonligiga o'xshab ketadi.

Massagetlar qabilasining boshlig'i bo'lgan To'maris Eron shohi Kirning kuchli lashkariga qarshi jang qiladi. Kir ochiq urush qilishdan qo'rqib, hiyla ishlatadi. To'marisning o'g'lini mast qilib, keyin asir oladi. Bundan g'azabga to'lgan To'maris makkor yovni ochiq jangga chaqiradi. Qaqshatqich urushda To'maris dushman ustidan g'alaba qozonadi.

Bunday misollar, millati, tili va dinidan qat'i nazar, dunyodagi barcha insonlarning muqaddas tuyg'ulari o'zaro o'xshash ekanini ko'rsatadi.

Davlat o'z zimmasiga fuqarolarning haq-huquqlari, hayotining daxlsizligini ta'minlash bo'yicha muayyan majburiyatlarni oladi. Shuningdek, fuqarolar ham davlatga xizmat qilish, uning mustaqilligi, moddiy va ma'naviy boyliklarini himoya qilish bo'yicha tegishli majburiyatlarga ega bo'ladi.

Ongli fuqaro nafaqat o'z manfaati yoki o'zi mansub bo'lgan guruh, toifa manfaatini, balki xalq va Vatan manfaatini ko'zlab yashaydigan fuqarodir. Bugungi kunda biz qurayotgan huquqiy demokratik davlat va fuqarolik jamiyati, avvalo ongli fuqarolarga tayanadi. Ongli fuqaro o'z kuchi va imkoniyatlariga ishonib harakat qiladi. Bu darajaga yetish uchun inson yoshlikdan ko'p o'qishi, irodasini tarbiyalab borishi lozim. Masalan, katta bo'lib, yurtimizda o'tadigan saylovlarda ishtirok etsangiz, jamoat ishlarida faol qatnashsangiz, qonun talablarini qat'iy ado etsangiz, ongli fuqarolik fazilatlarini namoyon etgan bo'lasiz.

Shunday qilib vatan tuyg'usi fanidan o'quvchilarda yuqorida tilga olingan mavzulardagi bo'shliqlarni to'ldirishda qayd etilgan ma'lumotlarni turli xil didaktik, ko'rgazmalilik, video va audio ma'lumotlari orqali yetkazilsa, yanada samaraliroq va tushunarliroq bo'ladi.